

הלכות בשר בחלב

שיעור

הערות וביאורים

בהלכות זיעה

בבשר בחלב
ושאר איסורים

א. ז"ל הראש בשו"ת כלל כ' סימן כ"ו, ז"ל, ששאלת על אלפס חולבת אם יכולין לתת למטה בכירה תחת קדרה של בשר. נראה לי שאסור, ואפילו בדיעבד אם נעשה הייתי אוסר הקדרה, כי הזיעה העולה מן האלפס הוא כמו חלב. כדתנן בפ"ב דמכשירין מרחץ טמאה (של מים שאובין) זיעתה טמאה וטהורה (כגון של מי מעין) בכי יותן, וכו'. מכל הלין שמעינן דזיעה היוצאת מן הדבר חשובה כאותו דבר, עכ"ל.

(1) חידש לן הרא"ש כאן דין חדש שלא מצאנו בגמ' ושאר פוסקים, שדין זיעת הדבר כדבר. ולכאורה מדלא מצאנו דין זה בשאר הראשונים, לא ברי"ף, ולא ברמב"ם, ולא ברשב"א, משמע שלא סבירא להו הכי. אבל מכל מקום כלל לנו שאמרו הב"י כמה פעמים שבכל מקום שראשון אחד אמר דין, ולא מצאנו מפורש שראשון אחר חולק עליו, נקטינן כוותיה. וממילא הכא שאין לנו גם ראשון מפורש שאומר אחרת, פוסקים כהרא"ש בלי ספק. אבל עדיין פלא הוא בעיני איך לא ביארו לן רבינא ורב אשי הלכתא גבירתא דא. ובפוסקים מצאנו כל כך הרבה דיונים בפרטי דין זה, ואין לנו מקור ברור ללמוד משם. ובהמשך יתבאר עוד קצת בזה בע"ה.

(2) המקרה של שאלת הרא"ש הוא אלפס חולבת שרצו לתת למטה בכירה מתחת קדרה של בשר. וכמה פוסקים שיבאו לקמן דייקו שהמקרה של הרא"ש הוא דוקא בענין שסותם קדירה של בשר שלמעלה את פי הכירה, או דבר קרוב לזה, וממילא הזיעה שעולה למעלה מהקדירה החולבת, אין לה מקום להתפשט אלא עולה למעלה מיד לתוך קדירת הבשר. אבל התרומת הדשן הרחיב את הענין שבפסקיו סימן קג כתב, ז"ל, מחבת של חלב תחת הקדירה של בשר שכתב הרא"ש הזיעה עולה ואוסר, כמה שיעור הרחקה?, וכו', נראה השיעור שאם אין היד סולדת בו בקדירה של בשר מחמת הזיעה, וכו', אם לא שהקדירה רותחת בפני עצמה. ותדע שכן מנהג פשוט, שתולים בשר לייבש למעלה מן הכירה שמבשלין עליה חלב תדיר. אף על פי שהזיעה עולה מן התבשיל של חלב, הואיל ואין היד סולדת בבשר מחמת חום אותה זיעה, אינה אוסרת, עכ"ל.

אם כן הבין התרומת הדשן המקרה של הרא"ש לאו דוקא שסותם הקדירה בשר את הכירה, אלא הוא הדין אם הוא למעלה ממנה. וממילא כתב שהשיעור שאיסור הוא אם הקדירה יד סולדת מחמת הזיעה. ומביא ראיה לשיעורו מהבשר שתולים למעלה, ששם אין הזיעה יד סולדת. ואילו הבין הרא"ש שמדבר דוקא שסותם, לא היה קשה כלל מבשר שתולים, ואפילו היה היד סולדת שם.

א. המחבר סימן צ"ב סעיף ח' הביא דינו של הרא"ש, ז"ל, מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר, הזיעה עולה ונבלע בקדירה, ואוסרתה, עכ"ל. והרמ"א הביא דינו של התרומת הדשן ז"ל, וכל זה וכו', וגם מיירי שהוא בקרוב כל כך שהיד סולדת בזיעה במקום שנוגע בקדירה. אבל אם אין היד סולדת בזיעה, הכל שרי. ולכן תולין בשר לייבש על קדירות של חלב, ולא חיישינן לזיעה שעולה, עכ"ל.

ב. הביאור הגר"א על המחבר ס"ק ל"ט הביא מקורו, ז"ל, כנ"ל ס"ב דבכיסה הוי כניער שהבל מתפשט בכולו, וכאלו כולו בתוך הרוטב. ובפ"ב דמכשירין מרחץ טמאה כו', הברכה שבבית כו', ב' בריכות כו', ושם ספ"ה האשה שהיו ידיה כו', היו ידיה כו', עכ"ל. הוסיף מקור למקורו של הרא"ש שהוא כנ"ל מקור

הסעיף, וצ"ע למה הוסיף מה שלא אמרו הרא"ש. ואיכא קצת למידק מזה שהיה קשה לגר"א זה שלא מצאנו דינו של הרא"ש בגמ', כדהקשינו לעיל. ולכן הוסיף לן שכך הוא משמעות הסוגיא לגבי כיסוי קדירה, ששם מבואר שאם כיסה הבל שבקדירה עושה את כל הקדירה כאחת, ומבלבל את כל התבשיל, אף מה שלמעלה מן הרוטב. אבל זה לבד אינו ראיה שהזיעה עצמו יאסור כמו הדבר עצמו, רק הוא ראיה שהזיעה פועל על כל התבשיל. אבל שהזיעה עצמה דינה כהדבר שיצא ממנו עדיין לא מצאנו. לזה הביא שעל זה כתב הרא"ש מקור שמצאנו כך במכשירין שזיעת הדבר כדבר. נמצא שהגמ' של כיסה הוא מקור שהזיעה מבלבל את הקדירה, ומתסבר אם כן שהזיעה גם נבלע בכל, אם הוא המבלבלו. ובמכשירין רואים שנחשב כדבר עצמו, וממילא אוסר.

אם כן אם זה מקור הדין הרי שם רק במכוסה הדין הכי, אבל אם אין מכוסה, אף שההבל הוא בתוך דופני הקדירה, עדיין אין מבלבל הכל כאחד, כמבואר בסעיף ב'. אם כן משמע מזה שגם הגר"א למד דינו של הרא"ש הוא דוקא בכירה שנתכסה בקדירה, שאז איכא למיחשב את הכירה כקדירה מכוסה, וללמד מדין עירה וכיסה. אבל אילו למד דינו של הרא"ש שמדובר אף בקדירה חולבת שאינו מכוסה כלל, וקדירת בשר למעלה ממנה, מביא באמת ראיה לסתור, מעיורי וכיסה.

אע"פ כן הגר"א על הרמ"א לא השיג כלום, ולא כתב מקור חדש רק כתב על שיעורו של התרומת הדשן, שהיד סולדת. ז"ל בס"ק מ', אבל אם אין כו'. דאפי' בכלי ראשון ממש אינו מבשל ולא בולע אם אין היד סולדת, וכו', עכ"ל. אם כן משמע שלא היה צריך עוד מקור לדינו של הרמ"א, רק מקור נוסף לבאר השיעור. וצ"ע שעל פי מקורו הראשון דינו של הרמ"א אינו נכון לכאורה, וצ"ע.

ג. השו"ת הב"ח מאריך לתמוה על דינו של התרומת הדשן, זה קצת לשונו, כבר נודע מ"ש הרא"ש בזה בתשובה, והביאו ב"ד סוף סי' צ"ב. מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר, והזיע עולה ונבלע בקדירה ואוסר עכ"ל. ונראה דמיירי בכירה שלהם שעשוין כקדירה, ושופתין על פי' קדירה. דהתם ודאי כיון דהמחבת היא למטה בחלל הכירה, וקדירה של בשר על פי הכירה, אין מקום לזיעה להתפשט לצדדים. וא"כ בעלות הזיעה בא אל הקדירה, ואוסרתה. ולפיכך לא נתן הרא"ש ז"ל שום גבול, אלא כתב בסתם ונבלע בקדירה ואוסרתה. אבל בנ"ד שהחדר רחב ומבשלין ע"פ התנור בכירה שלנו, דאין לה חלל, דהמקום מגולה, והזיעה מתפשט גם לצדדין, אעפ"י שעולה ג"כ למעלה, אין לנו לומר שנבלע בודאי בבשר שתלה למעלה, ואין לנו לאסור הבשר מפני אותה זיעה.

וגדולה מזו קיי"ל בדין בשר שחוטה, שצלאו עם בשר נבילה. דבתנורים מגולים שלנו שפיהם סתומים, אין לחוש לריח, כ"ש בכה"ג. ואין השחוטה עם הנבילה בתנור אחד, אלא בחדר אחד, דפשיטא דאין הנבילה אוסרת השחוטה.

כן נ"ל להלכה, אלא שמהרא"י בכתביו פסק ופירש אהיה דתשובת הרא"ש דאינו אוסר אא"כ היד סולדת בו בקדירה של בשר מחמת הזיעה. וכתב שכן המנהג פשוט שתולין בשר לייבש למעלה מן הכירה שמבשלין עלי' חלב תדיר, אעפ"י שהזיעה עולה מן תבשיל של חלב, הואיל ואין היד סולדת בבשר מחמת חום אותה זיעה, עכ"ל. נראה שמפרש תשובת הרא"ש דאיירי בכירה

שלנו, ואפ"ה אוסר הקדירה של בשר, ולכן פירש דאיירי שהיד סולדת בו. וצריך ליישב לפ"ז, הא דק"ל בתנורים שלנו כשהן פתוחין, אין הנבילה אוסרת השחוטה, היינו דוקא כשנצלו בתנור, זה אצל זה. אבל היכי שהשחוטה תלוי למעלה, והנבלה למטה, וחום זיעה של נבילה עולה ונוגע בשחוטה שהיא תלוי עליו למעלה, חמיר טפי, ואוסר כשהיד סולדת בו. ולדבריו אנו שומעין, אף על פי שאין ראי' לו מן התלמוד. וכן פסק מהר"ם איסרל"ש סוף סימן צ"ב בי"ד.

ולפ"ז צריך לעיין בבשר שתלוי למעלה אם הוא בנמוך ותלוי ע"ג התבשילין ממש, בענין שמחמת חום זיעה של התבשילין היד סולדת בבשר, הבשר אסור. ואם אין היד סולדת בו, או אפילו ספק אם היד סולדת בו, אין לאוסרו מספ'. מאחר שאפילו ודאי יד סולדת בו, שרי מדינא לדעתינו כדפר'. הלכך מספק אין לאסרו, אא"כ היד סולדת בו בודאי, עכ"ל.

ד. אם כן מעיקר הדין באמת לא סבר הב"ח כהתרומת הדשן וכהרמ"א, ולא חזר בו כל כך מחמת דבריהם. אלא שלא רצה לחלוק עליהם, וממילא פוסק כמותם, אבל במקום ספק כתב שיש להקל, כיון שבאמת סבר שמדינא שרי. ותשובת הב"ח הזו הובא ברע"א על הרמ"א שם, ועוד בהרבה פוסקים, וכן ראיתי הרבה אחרונים מביאים דבריו למעשה שבמקום ספק יש להקל (אבל אפשר שעדיין יש חילוקים בכוננתם לפסוק כמותו). ועוד יתבאר שיטתיה בע"ה.

ה. ומהתשובה נראה שעיקר חיליה של הב"ח, הוא מדינו של ריח. ושני פעמים בתשובה הנ"ל הביא מריח, בראשית דבריו כתב ז"ל שוב, וגדולה מזו קיי"ל, בדין בשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה. דבתנורים מגולים שלנו שפיהם סתומים, אין לחוש לריח, כ"ש בכה"ג, עכ"ל. ובסוף דבריו אחר שכתב שצריך לשמוע לתרומת הדשן, כתב ליישב ראיה זו, ז"ל, וצריך ליישב לפ"ז, הא דק"ל בתנורים שלנו כשהן פתוחין, אין הנבילה אוסרת השחוטה, היינו דוקא כשנצלו בתנור, זה אצל זה. אבל היכי שהשחוטה תלוי למעלה, והנבלה למטה, וכ"ו, חמיר טפי, עכ"ל.

ולכאורה מה רצה להוכיח מדין ריח לדין זיעה. אלא שלכאורה כוונתו מבוארת שיש לנו סוגיא מפורשת שדנה על צלית איסור והיתר בתנור אחד, ושם קיי"ל שאם התנור מגולה, אין לחוש לזיעה כלל, אפילו לכתחלה. ולא אשתמיט חד מהפוסקים לומר אבל כל זה היכא שלא עלה הזיעה מהנבילה לכשירה. וגם לא חילקו בין היכא שמונחים זה ליד זה, או זה למעלה מזה, אלא סתמו שבכל מקרה מותר. וכנראה סבר הב"ח שזה דבר שכיח שיעלה זיעה מחד לחברתו, וממילא סבר שאיכא למידק משם שאין חשש זיעה בכי האי גוונא. ורק אם מדובר בתנור קטן וסתום אז באמת איכא למיחש גם לזיעה. וזה נחשב כבר לתוך קדירה, ודין זה באמת הובא ברמ"א בסימן ק"ח א', שתחת מחבת יותר חמור. זאת אומרת שאף שהיקל הרמ"א אף בתנור סתום וקטן בהפסד מרובה, תחת מחבת החמיר טפי. שתחת מחבת נחשב כתבשיל שתחת כיסוי קדירה.

ו. ולפרש דבריו בפרט, בראשית דבריו הביא ראיה מדין תנור מגולה, ונראה שרצה לומר שבתנור מגולה לא חששו לריח כלל, ואפילו לכתחלה פסקו שמותר לצלות כך. ואם בלאו הכי אסור משום זיעה איך לא התנו שרק מותר אם אין זיעה. אלא

שלשנו צריך תיקון, שכתב כנ"ל, דבתנורים מגולים שלנו שפיהם סתומים, וזה סתירה שאם הם מגולים אינם סתומים. וראיתי שבאמת בדפוס חדש (זכרון אהרן) תיקנו הלשון בלי מקור שבמקום שפיהם סתומים, הגיהו פיהם פתוחים. נמצא שאמר הב"ח שתי פעמים מגולים במילים שונות, תנורים מגולים, שפיהם פתוחים. ובשולחן ערוך יו"ד קח א, פסק המחבר, ואם התנור גדול שמחזיק י"ב עשרונים, ופיו פתוח, מותר לצלותם בו, ואולי הגירסא הנכונה בב"ח הוא, תנור גדול, שפיו פתוח. וכוונתו כנ"ל להביא המקרה שאפילו לכתחלה מותר. ולדברי התרומת הדשן ברוב המקרים יאסור אף בדעיבד.

ובסוף דבריו שכתב כנ"ל, הא דק"ל בתנורים שלנו כשהן פתוחין, וכו', היינו דוקא כשנצלו בתנור, זה אצל זה. שלכאורה יש להקשות שהרי בדעיבד בהפסד מרובה מיקל שם הרמ"א אף בתנורים סתומים. ז"ל הרמ"א, י"א דאין מתירין ריחא, אפילו בדעיבד, אלא אם כן התנור פתוח קצת מן הצד או למעלה במקום שהעשן יוצא (שם בארוך). ובמקום הפסד אין להחמיר בדעיבד (כי כן נראה מהפוסקים וכ"פ ב"י), אפילו סתום לגמרי, עכ"ל. ובתנורים סתומים הרי מודה הב"ח לרא"ש שהזיעה יאסור בכי האי גוונא. ונמצא שבלאו הכי היה צריך להעמיד את המקרה דוקא אם נצלו זה אצל זה. ואם כן איך הוכיח מדין ריח דלא כתרומת הדשן.

ואיכא למימר שהב"ח בראשית דבריו כתב ז"ל שוב, וקדירה של בשר על פי הכירה, אין מקום לזיעה להתפשט לצדדים. אם כן העמיד מקרה של הרא"ש לא רק שנסתם הכירה, אלא גם בכירה מאד צר, שלא היה מקום לזיעה להתפשט. וביאר הכי כי במקרה הנ"ל באמת חילק הרמ"א שם בק"ח וכתב שהוא יותר חמור מכירה קטנה שמותר בהפסד. ז"ל הרמ"א שם, אם אפו או צלאו איסור והיתר תחת מחבת אחת, מגולין, אסור (תוספות) אפילו בדעיבד, עכ"ל. וביאר שם הגר"א שאף שהיקל הרמ"א בתנור קטן, בכגון זה לא רצה להקל. ואולי הוא מטעם הנ"ל שזה כבר נחשב לתוך קדירה, ורק בתוך תנור מצאנו להקל.

ואם כן אפשר שיש לגרוס בסיפא של הב"ח, הא דק"ל בתנורים שלנו כשהן (פתוחין) [סתומים], וכמו שלעיל מיניה כבר מצאנו שהגירסא צריך תיקון. ויהיה כוונתו שאף בתנורים סתומים קיי"ל בהפסד מרובה להקל, אם קשה על התרומת הדשן שלדידיה הוי ליה לאסור בלאו הכי משום זיעה. ולזה כתב הב"ח שלהתורמת הדשן על כרחך צריך להעמיד ההיתר שהוא דוקא אם הם זה אצל זה. ואילו לפי הבנתו של הב"ח ניחא, שאף בזה מעל זה, אף בכי האי גוונא לא היה אוסר הזיעה, כיון שעדיין יש מקום לזיעה להתפשט קצת. ואף לפי גירסתנו אפשר לפרש שחוזר על התנור שלמעלה כיון שהתחיל בה. ומפרש שלפי התרומת הדשן אף אם התנור פתוח צריך להעמידו דוקא בזה אצל זה. ולדידיה היה ניחא שמותר זה למעלה מזה, ואף בתנור קטן היה מפרש הכי, וכנ"ל.

ו. הרמ"א כנ"ל הביא את דינו של התרומת הדשן בזה הלשון, וגם מיירי שהוא בקרוב כל כך שהיד סולדת בזיעה במקום שנוגע בקדירה. אבל אם אין היד סולדת בזיעה, הכל שרי. ואם כן שינה מלשון התרומת הדשן קצת. שלשון התרומת הדשן הוא כנ"ל, נראה השיעור שאם אין היד סולדת בו בקדירה של בשר מחמת הזיעה, וכו', אם לא שהקדירה רותחת בפני עצמה. נמצא שהוסיף התרומת הדשן

שאף אם אין הזיעה יד סולדת אם הקדירה רותחת עדיין אוסר. והפרי מגדים מ"ז ס"ק כ"ט שם, ורע"א באמת מביאים את ההוספה זו מהתרומת הדשן.

ז. היד יהודה על צ"ב ח' בפירוש הארוך ס"ק נ"ה, הוקשה לו לשון הרמ"א שמלשון הרמ"א משמע שרק תלוי אם הזיעה הוא יד סולדת. ופירש על פי גירסא חדש בדרכי משה הארוך בהביאו את דברי התרומת הדשן. שבדרכי משה הארוך מובא בלשון זה, נראה השיעור שאם אין היד סולדת בו בקדירה של בשר מחמת הזיעה, וכו', (אם לא) [אע"ג] שהקדירה רותחת בפני עצמה. דהיינו שבגירסא זו במקום שהתרומת הדשן מוסיף לאסור אם הקדירה רותחת, להיפך כותב להתיר אע"ג שהקדירה רותחת.

על פי זה פירש הענין של זיעה, כדרכו של הב"ח, רק שלדידיה הכל תלוי אם הוא בקרוב כל כך שהזיעה בעצמו יד סולדת בו עדיין בהגיעו אל הקדירה או בשר, בזה יש כח בזיעה לאסור, אבל בלאו הכי לא. זה מקצת לשונו, אבל אם הוא ברחוק עד שאין הי"ס עוד בהזיעה תו אין חוששין לו עוד. שכיון שיש לו מקום להתפשט, כבר התפשט כשבא להאויר. ואין חוששין עוד שיהא נבלע בהכלי, והמעט שבא תחת הכלי, אינו אל כריח בעלמא. והגם דבשו"ת הרא"ש שם הביא לזיעה מפ"ב דמכשירין, מבריכה בבית, והבית מזיע מהבריכה. הגם דמסתמא כותלי הבית רחוקים מהבריכה, וגם אין הי"ס למעלה מהזיעה. בודאי אין לדמות זיעת בריכה של מים, לזיעת קדירה בעלמא. וגם שם בע"כ נשאר הזיעה בבית, משא"כ כאן מתפשט העיקר להצדדין, עכ"ל.

ח. נמצא שפירש הענין לפי הב"ח ולשיטתו, שאין לדמות לגמרי זיעת מכשירין לזיעת איסור. ורק לענין זה יש לדמותם שהזיעה נחשב כהאיסור. אבל באיזה ענין זיעה זו יכול לאסור, לב"ח הוא דוקא אם המקום סתום לגמרי ואין מקום לזיעה לצאת. וליד יהודה כל שהוא כל כך קרוב לקדירה שעדיין היד סולדת בזיעה מחמת עצמה, אבל בלאו הכי אין זיעה זו אוסרת אלא נחשבת כריח בעלמא.

אם כן אף ליד יהודה אף שאין יכול להסביר כל מקרה של ריח שבסימן ק"ח למה לא אסור בלאו הכי משום זיעה. כבר יכול להסביר ששם מדובר בענין שאין זיעה אוסרת. דהיינו אף שהם בתנור אחד, והכל חם, אם הוא בענין שאינו קרוב כל כך עד שהזיעה היה יד סולדת בו חוץ לתנור, אף זיעה זו כריח נחשב.

ט. המגן אברהם בהלכות פסח ס' תנ"א ס"ק מ"ד, דיבר על מקרה של קיכלאן, שעשו כעין תנור קטן למעלה על גבי תנור חורף. ז"ל, מיהו למקצ' תנורים שמעמידין קכלי"ן בכל צד מסביב וחוזרים ועושים כיסוי למעלה מאותן קכלי"ן ונעשה התנור קטן אם הניחם לשם קדירה עם המאכל בפסח, וכו' (מביא יש אוסרים, ואחר כך דברי מתירים ומסיבר שיטת המתיר). וכו', ואי משום שיש כיסוי למעלה, עכ"פ אין היד סולדת בזיעה למעלה, עכ"ל.

והקשה עליו הרע"א שם, ז"ל, [מג"א בא"ד] אין הי"ס בזיעה למעלה. לענ"ד הא הכסוי למעלה חם והזיע נתחמם, עכ"ל, וכן כתב הפרי מגדים שם על המ"א. ובאמת כבר העיר בזה רע"א ביו"ד צ"ב סעיף ח' ז"ל, שהיד סולדת בזיעה. ואם אין הי"ס בזיעה מותר אם לא שהקדירה רותחת בפ"ע עכ"ל מהרא"י, וע' במג"א (סי' תנ"א סקמ"ד), עכ"ל. דהיינו שתחילה מביא שהתרומת הדשן כותב לאסור אם למעלה הוא חם, ומציין למ"א תנ"א מ"ד, שמשמעותו שלא סבר הכי.

ובאמת שיש סתירה בדברי המ"א שבסימן תס"א לענין תנור כתב המ"א שם ס"ק ב' ז"ל, וקשה דהא צד העליון שבתנור בולע ג"כ מחמץ עמ"ש סי' תנ"א ססכ"ב, וצ"ל דכשמסיקין אותו לאפות מתלבן ע"י השלהבת אבל כוביא שע"ג התנור כיון שאין מסיקין בתוכו אם רוצה להשתמש בו בפסח צריך להטיח מכל סביביו ולמעלה, עכ"ל. אם כן שם כותב להחמיר מחמת הגג בכוביא שהוא הקכלאין, וציין לדבריו בתנ"א סכ"ב ששם כתב להקל.

י. והמשנה ברורה בתנ"א שם ס"ק קכ"ו, כתב ז"ל, וכל אלו הדינים שייך גם בקאכלין העשויין בתנורים מן הצד אלא דשם אין מועיל הפסק ברזל או טיח טיט למטה לבד אלא א"כ הטיח בטיט גם מן הצדדים וגם מלמעלה אכן טיח שלמעלה אינו מעכב בדיעבד, עכ"ל. ובשער הציון שם אות קע"ט כתב לפרש טעם להחמיר, חק יעקב ושאר אחרונים, משום הזיעה של חמץ שעלה למעלה מהבל הקדרות רותחות שהניח בכל השנה ונבלע בגגו של הקאכליין, ועתה חוזר ונופל בתוך הקדרות כשנתחמם, עכ"ל. ובאות ק"פ פירש טעמו להקל בדיעבד ז"ל, מסקנת המגן אברהם בסימן זה ובית מאיר בסימן תס"א. ועיין בחידושי ר' עקיבא איגר שמפקפק על דברי המגן אברהם, וגם על דברי בית מאיר יש לפקפק (לפי מה שכתבנו הטעם באות הקודם), מכל מקום יש לסמוך עליהו להקל בדיעבד מטעם שהוא נותן טעם לפגם גם כן, עכ"ל.

וכוונתו מבוארת שמיקל על פי מה שכתב המגן אברהם בסימן זה, ולא כמו שכתב בתס"א. וכן ממה שכתב הבית מאיר שיש להקל לגבי זיעת אוכלים. ואף שיש לפקפק על ההיתר של המ"א מקושית רע"א. וגם על ההיתר של הבית מאיר, ממה שכתב שאיכא למיחש גם לבישול מאכלות חמץ. מכל מקום יש לסמוך עליהו להקל בדיעבד בצירוף המקילים בפסח בנותן טעם לפגם.

נמצא שעל כרחק סבר המשנה ברורה שלא נדחו דברי המ"א לגמרי מהלכה. ואע"פ שהקשה עליו רע"א קושיא שנראה שסותר דבריו לגמרי. וכנ"ל על פי פירוש היד יהודה אתי דברי המ"א שפיר. וכן על פי דברי הב"ח כיון שמעיקר הדין סבר שהוא מותר אם היה המקום מרווח. ואי מדובר שאין היד סולדת בזיעה כשהגיע למעלה לכאורה המקום הוא מרווח. וכבר היקל הב"ח במקום ספק, אם כן שפיר יש לסמוך לצרף זה לשיטות הסוברות שאין בן יומו אוסר בפסח.

ועל פי הנ"ל הוא על פי ההבנה שלא כל זיעה אוסר. אלא יש זיעה שדינו כריח בעלמא.

י. הפתחי תשובה שם בצ"ב ח' ס"ק ו' הביא מהפרי מגדים בהנהגת הוראות, שנסתפק לגבי זיעת אוכלים. ז"ל, עיין בפמ"ג א"ח בהנהגת הוראות או"ה סדר שני אות ל"ז, שכתב דברמב"ם פ"ז מטומאת אוכלין דין ד', מבואר דדוקא זיעת משקין כמוהו, אבל אוכלין כמו חלב המהותך אין זיעתו כמוהו. א"כ יש לדון טובא אם היה מחבת מחלב למטה חם, ולמעלה סמוך דבר כשר, והזיעה עולה אפי' יד סולדת בזיעה, אפשר יש להתיר ע"ש, ועיין (בתשובת ב"ח, החדשות סי' כ"ד) עכ"ל. דהיינו ששם הפרי מגדים מסתפק לומר שאף שהפך את האוכל למשקין, וכמו שכתב חלב המהותך, אע"פ כן כיון שהוא אוכל, ואינו אחד משבעת המשקין, אין זיעתו כמוהו. ובמקום אחר אם אזכה אכתוב על ראיית הפרי מגדים מהרמב"ם.

הפתחי תשובה אחר הביאו את הפרי מגדים סיים כנ"ל, לעיין בתשובת הב"ח. ולכאורה כוונתו שאם נאמר כמו הפרי מגדים שזיעת אוכלים אינו כמוהו, אם כן אזלא כל ראיית הב"ח מדין של ריח הנאמר לגבי צלית שני אוכלים, נבילה וכשירה. שאם כל דין זיעה הוא רק לגבי משקים אתי שפיר טובא שאין שום קושיא מסוגיא זו של ריח, ששם רק שייך ריח ולא זיעה, שמדובר באוכלים ולא במשקים. אם כן ברור שהב"ח חולק על הפרי מגדים בזה וסובר ששפיר שייך זיעה אף באוכלים.

יא. לאידך גיסא, כיון שכל כוחו של הב"ח לומר שדין זיעה בגוונא דתרומת הדשן אינו מעיקר הדין, הוא רק ליישב דין ריח עם דין זיעה. הפרי מגדים שסובר שדין זיעה נאמר רק באוכלים, אין לו הכרח זו, ושפיר יכול לסבור שדין זיעה בכגון של התרומת הדשן הוא מעיקר הדין. ושם בהנהגות הוראה איסור והיתר, באות שלפני זה, אות ל"ו כתב הפרי מגדים ז"ל, מה שנוהגין שתולין לייבש בשר למעלה, ולמטה מבשלין תדיר חלב, הואיל והזיעה אין יד סולדת למעלה, וכו', א"כ יש לזהר עכ"פ שירחצו הבשר היטב יפה יפה, כי עכ"פ יש זיעה מחלב, אלא כל שאין יד סולדת בו אין נבלע. ודבר דלאו אורחיה למיכליה בלא הדחה שרי כבסימן צ"א סעיף ב' בהג"ה וכל שכן בשר יבש. ואם נתבשל כך בלא הדחה ותמיד היה עולה הזיעה מחלב אני חוכך לאסור כי אי אפשר לשער בסמ"ך, עכ"ל.

הרי הצריך הדחה אם עלה הזיעה אף שלא היה יד סולדת בו, ועוד החמיר בזה הרבה שגם חושש אולי אין ס' לבטל הזיעה שנבצר אחר הרבה זמן על גבו. וכל זה ניחא לפי איך שסבר הפרי מגדים, שדינו של התרומת הדשן הוא מעיקר הדין, דלא כהב"ח. וגם דינו של התרומת הדשן אף אם אין היד סולדת בזיעה, אבל היד סולדת בקדירה, דלא כהיד יהודה. ועל פי זה בא למסקנא שזיעה הוי כדבר עצמו פשוטו כמשמעו, ולכן יש לתת לזיעה אותם דינים שהייתי נותן לחלב עצמו. וממילא אם נגע בקדירה חמה אף שהיא צוננת שפיר נאסרת, כדין חם לצונן (או כפי איך שפירש החוות דעת ואין כאן מקומו). וכן אם שניהם צוננים על כל פנים הוי כצונן לצונן דבעי הדחה.

י"ב. וכל זה לכאורה כנ"ל לפי הפרי מגדים שדין זיעה כדבר עצמו בכל ענין. אמנם לפי היד יהודה שאם הזיעה יותר רחוק עד שאין הוא יד סולדת בהגיעו אל הקדירה, אין לזה דין זיעה אלא דין ריח יש לו. וכן לכאורה לפי הב"ח שכל דינו של התרומת הדשן סבר שאינו מעיקר הדין. שכנ"ל הבין שמעיקר הדין לומדים מסוגית ריח שאין שייך זיעה בכי האי גוונא. ומסתברא שהוא יסביר את זה כמו היד יהודה שאם אינו סתום לגמרי דין ריח יש לזיעה זו, ואינו אוסר כלל. ואף שאין זה מוכרח בב"ח, שאפשר שיאמר שרק אינו אוסר הזיעה בכי האי גוונא, אבל שפיר הוי כדבר עצמו אף שרחוק קצת. מכל מקום מסתבר מאד לפרש דבריו כפירוש היד יהודה, שבזה מבואר סוגית זיעה עם סוגית ריחא כמין חומר. שהגמ' אומרת על כל המקרים שהם כעין התרומת הדשן, ריחא בעלמא הוא. דהיינו שכיון שאין הזיעה סתום וצמוד, דין ריח בעלמא אית ליה, ולא כדבר עצמו. אם כן לפי דבריהם בודאי לא יצטרך גם הדחה אם תלוי למעלה, שריח בעלמא הוא ואין אוסר כלל.

ולעיל כתבנו שהמשנה ברורה צירף שיטת המ"א שהוא כנ"ל נראה כמו שיטת היד יהודה. וכמו שכנ"ל גם משמע מרע"א שאחר שהביא דברי תרומת הדשן שאם הקדירה למעלה יד סולדת גם אסור, כתב לעיין במ"א בתנ"א כ"ד. והמשנה ברורה

צירף המ"א ביחד עם שיטות שאינן בן יומו אינו אסור בפסח. אם כן כנ"ל גם סבר
שיש ממש בשיטה זו.